

Die behoefte aan dinamiese tersiêre Geskiedenis- kurrikula tot voordeel van mededissiplines en gunstiger beroepsmoontlikhede

E.S. van Eeden
Dept. Geskiedenis
Potchefstroomse Universiteit vir CHO
POTCHEFSTROOM

Abstract

The study of History in South Africa demands high standards in the rapidly-changing late twentieth century. Standards require reform and change in research themes, in methodology and in the instruction of the discipline.

During the seventies and eighties the practice of History has already been characterized by much reform. For example, some aspects of curricula on tertiary level changed from a purely chronological approach and began to lean towards the inclusion of innovative and contemporary relevant themes of periods perceived as significant.

Presently, however, commentators from other disciplines still think of History as a subject dealing only with endless facts embedded in past politics. The main reason for this distorted image is probably that the trend of reconstructing History curricula is not being sufficiently explored or marketed at the tertiary level. This emphasises the task of the historian to adapt curricula dynamically in order to enhance other disciplines to their benefit. Adaptation will have the added advantage of improving employment for graduates with a training in History.

In this article the dynamic change which tertiary History curricula should adopt in order to improve disciplinary curricular interaction and favourable employment opportunities is discussed.

1. Inleiding

Binne die milieu en eise van 'n snelveranderende laat-twintigste eeu is in vele werke en voordragte al bespiegel oor die plek en funksie van die Geskiedwetenskap (De Klerk, 1992:1-22). Voortvloeiend hieruit is historici aangemoedig om die verlede nie net ter wille van die verlede te bestudeer nie. Verder is ook gevra na historiese sintese, om só 'n eenheidsbeeld van periodes en beskawings binne

tematies-chronologiese verband te beskryf (Van Jaarsveld, 1979:16; Van der Schyff, 1985:8). In samehang hiermee is die Geskiedwetenskap tans ook baie omstrede: enersyds ten opsigte van die herbesinning van veral die primêre en sekondêre Geskiedenis-kurrikula. Hierdie herbesinning geld veral die hervertolking van eensydige inhoud, en is gemik daarop om alle bevolkingsgroepe in Suid-Afrika te akkommodeer (Suid-Afrikaanse Historiese Genootskap, 1992: alle referate; Suid-Afrikaanse Vereniging vir Geskiedenis-onderrig, 1992: referate van Mohlamme en Trümpelmann). Andersyds is die Geskiedwetenskap ook omstrede vanweë die neiging om Geskiedenis volgens 'n "History from below"-benadering of in 'n "people's history"-vorm te beskryf (Eloff, 1991:11; Moore, 1985:4-5). In die lig van hierdie tendense is dit ook nodig om daadwerklik te besin oor die behoefte aan meer dinamiese tersiêre Geskiedenis-kurrikula wat op 'n sinvolle wyse gerig is om tot voordeel te strek van mededissiplines en die breë gemeenskap. Sodoende word 'n meer uitgebreide beroepsveld ook geopen vir studente wat Geskiedenis as vak bestudeer.

2. Probleemstelling

Die gebrek aan gebalanseerde dinamiese leergange werp die soeklig noodwendig op die stand van tersiêre Geskiedenis-kurrikula in Suid-Afrika. In dié verband kan etlike probleme geïdentifiseer word wat direk aan bestaande kurrikula gekoppel kan word, naamlik:

- * Die veel besproke afname in die nuttigheidswaarde van die wetenskap, soos weerspieël in die daling van studentetalle in Geskiedenis aan die meeste tersiêre inrigtings, is *per se* ook 'n heenwysing na kurrikuluminhoude.
- * Die veranderde behoeftes van die arbeidsmark en samelewing waarmee in kurrikula nie rekening gehou word nie (De Klerk, 1992:1-3).
- * Skakeling met en die behoeftes van mededissiplines word nie behoorlik in kurrikula geakkommodeer nie (Clary, 1978:65-77).
- * Die oënskynlik beperkte beroepsterrein (Clary, 1978:78-85), ook te wyte aan versterkte kurrikuluminhoude, gee aanleiding tot 'n verwarrende beeld van die nuttigheidswaarde van Geskiedenis as wetenskap.

Uit die navorsing oor kurrikulumvernuwing in Geskiedenis op tersiêre vlak is artikels geïdentifiseer waarin tersiêre kurrikulumaanpassings beoog word. Konkrete voorstelle in dié verband is egter skaal (Nicholls, 1984:57-67; Clary, 1978: 65-85). Dat behoorlik deurdragte aanbevelings ten opsigte van tersiêre kurrikula nog nie gemaak is nie val vreemd op, aangesien dit immers die relevansie van die vakinhoud is wat hedendaags die behoefte, belangstelling en bemarkingswaarde bepaal.

By wyse van 'n oorsigtelike praktiese verkenning sal in dié artikel dus gepoog word om te bepaal of die Geskiedwetenskap sy inhoud op kurrikulêre vlak aan tersiêre inrigtings effektiewer sal kan aanpas tot nut van ander dissiplines. Ook sal ondersoek word of sodanige aanpassing gunstiger beroepsmoontlikhede kan bewerkstellig.

3. Wat behels Geskiedenis?

Alvorens kurrikuluminhoud enigsins aangepas kan word, is die vernaamste bepalende vraag sekerlik wat Geskiedenis is en behels. In die verlede het etlike historici en ook Jan Alleman probeer om met 'n allesomvattende begripsomskrywing van wat Geskiedenis veronderstel, vorendag te kom. Dit blyk egter nie so eenvoudig te wees nie; daarvan getuig die talle pogings (Trümpelmann, 1983: 102). Opmerkings deur sir Charles Frith en Jacques Barzun van wat Geskiedenis is, is veelseggend in hierdie verband.¹

Frith meen dat die vak gemoeid is met die lewens van mense en hulle doen en late [dit wil sê op *alle* terreine – ESvE] in 'n bepaalde milieu, die verandering wat gemeenskappe ondergaan het sowel as tendense en faktore wat bepalend vir die optrede van gemeenskappe was, en die materiële omstandighede waarin hulle in hulle ontwikkeling gehelp, of verhinder is (oorgeneem uit Rowse, 1946:30).

Op sy beurt stel Barzun dit verder dat Geskiedenis 'n verhaal is wat uit 'n skakeling van motief, aksie en gevolg bestaan. Hierin is die opeenvolging van tyd [chronologie – ESvE] 'n vereiste en is datums slegs vir oriëntasiedoeleindes belangrik. Barzun stel dit as 'n vereiste dat die skakelingsproses stewig moet wees, "... for the motives and actions, being those of many individuals, are always tangled, and results cannot be understood unless a full view of that preceding tangle is given" (oorgeneem uit Rinehart & Maizlish, 1985:537-538). Dit is inderdaad waar as die Geskiedwetenskap as enigsins betroubaar en sinvol gereken wil word.

Wat sinvolheid betref, impliseer albei definisies dat Geskiedenis 'n wyd-geskakeerde terrein dek met die mens as die vernaamste rolspeler. Dit blyk ook duidelik dat vermoëns soos kennis, vaardigheidsverwerwing en gesindheidsvorming noodsaaklike aspekte is wat in gedagte gehou moet word, veral gedurende tersiêre opleiding. Laastens is dit 'n gegewe dat die belewingsproses in Geskiedenis deels oor ander vakterreine heen beweeg, en dat die verlede en

¹ Deur die erkenning van Frith en Barzun se duidelik-omlynde definisies van wat Geskiedenis veronderstel, misken die skrywer van hierdie artikel nie die tiental ander definisies oor die taak van Geskiedenis nie.

menslike gedrag empaties verstaan moet word, met die doel om as betroubare agtergrondskennis vir huidige omstandighede te dien. So 'n benaderingswyse bring die Geskiedwetenskap noodwendig by mededissiplines uit. Vervolgens 'n oorsigtelike bespreking van Geskiedenis in sy verhouding tot mededissiplines.

4. Geskiedenis en dissiplinêre wisselwerking

'n Wye spektrum vakwetenskaplike geskrifte waarin inhoudelike en metodologiese ooreenkomste en verskille tussen Geskiedenis en mededissiplines aangedui word, is reeds gepubliseer. Die meeste van hierdie bydraes is vanuit die perspektief van die sosiale wetenskappe geskryf. Soos 'n Amerikaanse historikus H.E. Barnes dit in 1925 reeds gestel het, is dit bloot omdat "the direct and indispensable relationship of history to the social studies is obvious ..." en verder dat "the social scientist, other than the historian, cannot ... profoundly cultivate their several subjects without that interest in the problems of genesis and development which is contributed by the historical outlook and methodology". Hy gaan verder deur te sê dat geen bevoegde historikus en verligte sosiaal-wetenskaplike die noodsaaklikheid van samewerking ontken nie (Barnes, 1925:1,16). Hierdie benaderingswyse geld eweneens vir sommige ander dissiplines buite die sosiaal-wetenskaplike terrein.

J.G. Toebes het in 1981 'n doktorsale proefskrif voltooi waarin hy die wenslikheid van Geskiedenis as aparte vak ondersoek het. Die ondersoek was toegespits op drie lande, naamlik Nederland, Engeland en Wes-Duitsland. In sy navorsingsresultate bepleit hy 'n dissiplinêre en koöperatiewe benadering met betrekking tot politieke, sosiale en kulturele onderrig, en meen dat dit aanpassings in kurrikula noodsaak (Toebes, 1981:8).

Op eie bodem was dit onder meer die vermaarde historikus F.A. van Jaarsveld wat, namate die Geskiedwetenskap sy navorsingsterrein wyer verken het, dissiplinêre wisselwerking aangemoedig het (Van Rensburg & Barnard, 1988:1,3). Sedert die sewentigerjare tot onlangs nog is sowel wetenskaplikes uit ander dissiplines as historici by meer as een geleentheid versoek om, by wyse van voordrage, artikels en verslae, die verhouding van hul vakdissipline met Geskiedenis te bespreek of te bepaal. Vakdissiplines wat hierdie verbande ondersoek het, is onder meer Sosiologie, Aardrykskunde, Volkekunde, Staatsleer, Argeologie, Ekonomie, Sielkunde, Wysbegeerte, Letterkunde, Kuns- en Kultuurgeskiedenis, Teologie, Historiese en Fundamentele Opvoedkunde en Politieke Wetenskappe (voorbeeld is te vind in *Historia*, 1979-1988; PU vir CHO, 1976; Van Rensburg & Barnard, 1988; Van Zyl, 1992:3). Dit het uit al die besprekings geblyk dat die meeste dissiplines in 'n mindere of meerdere mate op die Geskiedwetenskap steun en dié verhouding selfs as onontbeerlik beskou (vergeelyk Laslett, 1990:131-132; Van Jaarsveld, 1989:95-99).

Gedurende bovermelde gesprekvoering en vanuit die perspektief van hierdie dissiplinêre bydraes was historici in Suid-Afrika alreeds druk besig om hulle dieper in die veld van streeks- en plaaslike Geskiedenis in te graawe (Eloff, 1991: 12). Werke van ander dissiplines is op veral hierdie terreine benut met die doel om die verlede meer effektief op te teken en te evalueer. Hierdie pogings het ongetwyfeld baie daartoe bygedra om die wye nutswaarde van Geskiedenis bloot te lê. Mikrogeskiedenis dien byvoorbeeld as toeligting vir die verklaring van plaaslike sosiale verskynsels, sowel as kommentaar op die topografiese, demografiese en toponimiese kenmerke en patrone van die gebied. Vir onder meer die maatskaplike werker, die stads- en streekbeplanner, die landboukundige, pleknaamkundige, joernalis en geestelike kan die bydrae van die historikus op plaaslike en nasionale terrein as 'n onskatbare bron van inligting dien. Daarbenewens is die waarde daarvan as bydrae tot die breë Suid-Afrikaanse kerkgeskiedenis, etniese verhoudinge, die boukuns, restourasies, oudhede, taalgroepe en verhoudinge, wet- en ordehandhawing sowel as vir die onderwysontwikkeling nog nie eens genoem nie. Die gebruiksmoontlikhede van die Geskiedwetenskap is inderdaad wyd.

Die feit dat die navorsingsresultate van historici op streeks- en breë nasionale terrein ten opsigte van 'n verskeidenheid van temas nog nie behoorlik deur vakgenote van ander dissiplines ontgin is nie, kan voor die deur van die Geskiedwetenskap gelê word – bes moontlik vanweë die ondoeltreffende bemerking daarvan aan mededissiplines. Dit is ook te betwyfel of dissiplinêre wisselwerking al 'n behoorlike vastrapplek op tersiêre vlak gekry het. Hierdie wisselwerking het veral betrekking op die meerdere gebruikmaking van Geskiedenis-kurrikula in meer vakgroepe.

Ten spyte dus van die vroeër gemelde jarelange gesprekvoering oor die verhouding en gesonde wisselwerking van Geskiedenis met ander dissiplines is die resultate op tersiêre vlak nog feitlik onwaarneembaar. Pluridissiplinêre² skakeling is daar wel, maar kurrikulêr is dit nog, vanuit 'n historiese hoek, gebrekkig.³ Dalk is dit tog, ter wille van die steeds sluimerende nuttigheidspotensiaal en diensbaarheidsfaktore wat in Geskiedenis opgesluit lê, nodig om opnuut Barnes se 'bevoegde historici' en 'verligte wetenskaplikes' om herbesinning te vra, dié keer dalk met minder beklemtoning van die verhouding tussen Geskiedenis en

² Pluridissiplinariteit veronderstel ongekoördineerde samewerking tussen wetenskappe, sowel as die benutting van modelle en teorieë van elke dissipline op selektiewe wyse (Van Rensburg & Barnard, 1988:3).

³ Dié gevolgtrekking is gegrond op die nagaan van Geskiedenis-kurrikula van etlike Suid-Afrikaanse tersiêre inrigtings. Kyk afdeling vyf vir 'n breedvoeriger verwysing hierna.

ander wetenskappe, aangesien hierdie aspek oorbekend is, maar met meer klem op daadwerklike kurrikulumaanpassing met die oog op gesonde wisselwerking.

5. Kurrikulumaanpassing

5.1 Situasië-analise

In die huidige tydsgewrig, en in die lig van die snel-veranderende politieke situasie in Suid-Afrika sowel as die erg dalende aantal studente wat Geskiedenis as vak neem, is dit noodsaaklik dat tersiêre Geskiedenisdepartemente, soos tans op sekondêre vlak waarneembaar is, 'n rasionaal vir kurrikulumontwerp sal stel. Algemene modelle, gerig op basiese riglyne wat in kurrikulering gevolg moet word, het al uit die pen van etlike persone verskyn. Hieronder tel die werk van R.W. Tyler.⁴ Volgens hom is die vernaamste basiese riglyne vir kurrikulering opgesluit in die (i) opvoedkundige doelstellings daarvan gevolg deur (ii) leerervaringe wat ontwikkel moet word ter bereiking van die doelstellings, (iii) die kumulatiewe wyse van organisering van leerervaringe en (iv) 'n evaluering van die effektiwiteit van sodanige kurrikulum (oorgeneem uit Krüger, 1980:23). Indien hierdie basiese beginsels op 'n vereenvoudigde wyse gevisualiseer kan word, kan die eise vir kurrikulumontwerp, voorgestel word soos in Figuur 1 (voorstelling deur D.K. Wheeler en oorgeneem uit Krüger, 1980:34).

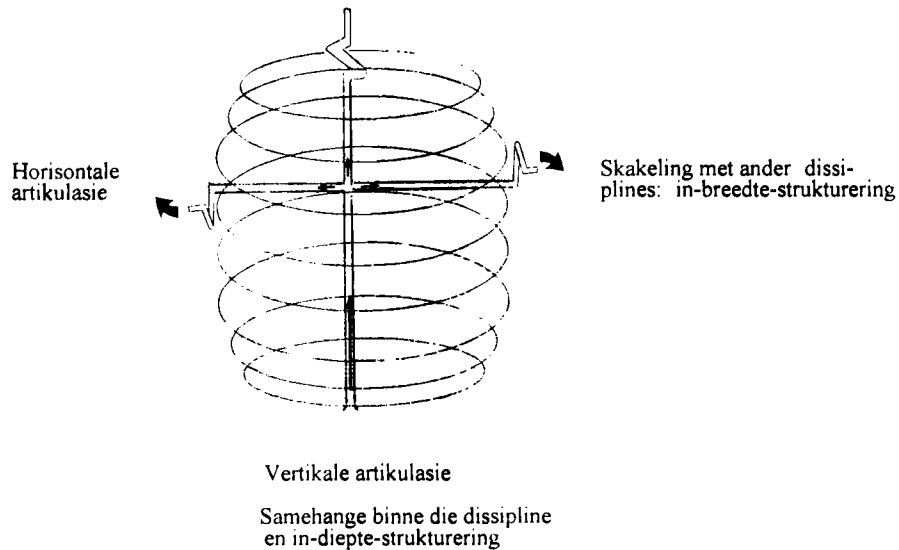
Uit die vermelde riglyne van Tyler en Wheeler is dit duidelik dat kurrikula nie apart kan en behoort te funksioneer nie. 'n Uitstaande aspek van albei se voorstelle, wat tans nog in die meeste Geskiedenisleergange op tersiêre vlak ontbreek, is die waardes, behoeftes en eise van die samelewing en mededissiplines.

Op sigself het die aandrag op aanpassing van Geskiedenisleergange 'n lang geskiedenis, wêreldwyd sowel as in Suid-Afrika. Dit blyk egter elders net meer gevorderd, tematies, kontemporêr-gerig sowel as interdissiplinêr van aard⁵ te wees as wat die geval aan tersiêre inrigtings in Suid-Afrika is. Die agterstand op nasionale vlak word weerspieël in onlangse uitsprake van bekende Suid-Afrikaanse historici waarin die vinger op bepaalde leemtes gelê word.

4 Oor kurrikulumontwerp bestaan 'n verskeidenheid van gepubliseerde werke. Dit blyk egter dat feitlik alle kurrikulumontwerpers in die buiteland die Tyler-model, wat reeds in 1950 verskyn het, as basis vir kurrikulering erken (Krüger, 1980:23; Scars & Marshall, 1989:7,43,273).

5 'n Bespreking van die ontplooiing van Geskiedenisleergange wêreldwyd is omvangryk en regverdig 'n afsonderlike bespreking. Vergelyk wel kurrikulumtemas en kommentaar soos waargeneem by Desmond, s.a.:69-85; Schoebe, 1972:73-81; Harvard University, 1992: 46-56; Nicholls, 1984:57-67 en Hodges, 1992.

Figuur 1. Die Kurrikulumspiraal

F.A. van Jaarsveld byvoorbeeld, het by meer as een geleentheid gepleit vir moderner Geskiedenis-kurrikulums asook vir meer besielde onderwysers en dosente (Van Jaarsveld, 1979:14-18; Van Jaarsveld, 1985:1). M.H. Trümpelmann stel die tekortkominge in Geskiedenisleergange sterker en rig onder meer 'n versoek vir radikale vernuwing in die kwaliteit van historiese veralgemenings en meer erns met skakeling tussen Geskiedenis, ander sosiale wetenskappe en die onderwyspraktyk (Trümpelmann, 1983:33-36). As al die vermelde wense wel binne die grense van kurrikulumvernuwing bereik kon word, behoort die vormingspotensiaal van die Geskiedwetenskap ongetwyfeld te verbeter.

Verbeeldingryke kurrikula het wel in die afgelope twee jaar aan sommige tersiêre instansies gerealiseer. Volgens die oordeel van die skrywer van hierdie artikel en na bestudering van Geskiedenis-kurrikula, blyk die mees verrykende kurrikulêre vernuwings in Geskiedenis dié te wees van die Universiteit van Kaapstad, die Universiteit van Natal, die Universiteit van Stellenbosch, die Universiteit van

Wes-Kaapland en dié van die Randse Afrikaanse Universiteit.⁶ Daar bestaan egter steeds ruimte vir verdere aanpassings.

5.2 Doelformulering

'n Behoorlik-gefundeerde kurrikulum sluit nou aan by die doelstellings van sodanige dissipline en die betrokke departement of instelling se benadering. Ongeag hiervan kan die bevinding van L.P. Calitz in 1978, naamlik dat onderwysers nie altyd op hoogte is met die doelstellings van hul vakgebied nie en dié doelstellings as " 'n soort van 'n nagedagtenis" as deel van 'n kurrikulum beskou (Wright, 1990:6-7), tans ook vir Geskiedenisdosente geld.

Volgens die nuwe aanpassings in die tersiêre Geskiedenis-kurrikula van die reeds vermelde instansies kom dit voor asof doelstellings wel wentel om die basiese kriteria wat vir kurrikula gestel word. Die doelstellings is naamlik kennis (Geskiedenisinhoud, tyd en chronologie), begrip (empatie, samelewingsgeletterdheid en gesindheidsvorming) en vaardigheidsontwikkeling (toepassing, analise, sintese en evaluering) (gedeeltelik uit Krüger, 1980:59). Verdere verfyning van kurrikula en doelstellings is egter nodig sodat die toepassing daarvan haalbaar en ook praktyk-gerig is en nie net in 'n 'nagedagtenis' verval nie. Onder meer moet 'n doel geformuleer word waarin mededissiplines ook tegemoet gekom word. Indien dié doel dan daadwerklik neerslag vind in Geskiedenis-kurrikula en doelwitte binne die Geskiedwetenskap gerig is op behoorliker beroepsopleiding, sal sodoende aan die eise van die samelewing en die tyd beantwoord kan word.

5.3 Seleksie van leergeleenthede, ervaring, metodes en tegnieke

5.3.1 Leergeleenthede en ervaring

In die verlede was Geskiedenis-kurrikulums aan die meeste tersiêre inrigtings in Suid-Afrika volgens 'n streng chronologiese struktuur beplan en dienooreenkomstig aangebied; gevolglik het baie feitlike besonderhede dikwels die breë ontwikkelingspatrone en -tendense oorskadu. Meer resente kurrikula neig toenemend om die verlede tematies-chronologies te belig. Die eis om verdere kurrikulumaanpassings, soos voorgestel, wat pertinent ook aan dissiplinêre wisselwerking sal aandag gee, sal moeisam wees.

Geskiedenisleergange hoef nie net dinamiese aanpassings met betrekking tot breë algemene relevante internasionale en nasionale temas te impliseer nie. Die

6 Bovermelde seleksie is gemaak nadat Geskiedenis-kurrikula van etlike tersiêre inrigtings bestudeer en vergelyk is.

streeks- en plaaslike terrein waarbinne 'n tersiêre, en selfs sekondêre inrigting hom bevind, kan en moet ook meer geredelik 'n plek binne Geskiedenis-kurrikula kry, veral as dit 'n doelwit is om die gemeenskap te dien deur die verskaffing van waardevolle historiese gegewens aan ander dissiplines. Sodoende kan eietydse problematiek verhelder word.

Dalk mag 'n paar voorbeelde van algemene en streektemas, ten opsigte waarvan historici onlangs navorsing gedoen het, aan mededissiplines 'n aanduiding gee van die aard van die inhoud wat die Geskiedwetenskap buiten die politieke Geskiedenis kan bied – die tradisionele beeld van dié vak. Vergelyk byvoorbeeld die onderwerpe waarvoor die volgende publikasies en artikels handel:

- * Anglo American and the Rise of Modern South Africa (Innes, 1984).
- * "Cast in a Racial Mould: Labour, Process and Trade Unionism in the Foundries" (Webster, 1985 – word vermeld in Barzun & Graff, 1985:240).
- * "Corsets and Conception Fashion and Demographic Trends in the Nineteenth Century" (Davies, 1982:611-641).
- * "New Shoes and Mutton Pies, Investigative Responses to Theft in Seventeenth Century Sussex" (Herrup, 1984:137-146).
- * *Studies in the Social and Economic History of the Witwatersrand, 1886-1914* (Van Onselen, 1982:albei dele).
- * "Murdering Mothers: Infanticide in England and New England, 1558-1803" (onderwerp vermeld in Barzun & Graff, 1985:21).
- * "The Relevance of Historical Research Techniques to Solving the Problem of the Western Spruce Budworm" (Clary, 1978).
- * "Old Age in New Land: the American Experience since 1790" (word bespreek in Barzun & Graff, 1985:240-244).
- * "The Rise and Fall of Coffee Cart Trading in Johannesburg, 1930-1965: A Study in the Economic History of the Informal Sector" (onderwerp word vermeld in Moore, 1985:5).
- * *Ekonomiese ontwikkeling en die invloed daarvan op Carletonville, 1948-1988: 'n historiese studie* (Van Eeden, 1992).
- * The Impact of the Spanish Flu Epidemic on Cape Town (onderwerp word vermeld in Moore, 1985:5).

Gedurende 1991-1992 het die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (RGN) 'n projek oor die "Teorie en praktyk in Geskiedenis" onderneem. Met betrekking tot die aspek van dissiplinêre samewerking (soos in die vraelys gestel), is bevind dat diegene uit ander dissiplines wat terugvoering gegee het, bereid was tot samewerking met historici. Daar is egter gemeen dat "not much tangible work has

been produced in this respect" (Van Zyl, 1992:7). Dit het dus tyd geword dat die opvoeders in Geskiedenis die wye terrein waarop hul met dié wetenskap beweeg, op kurrikulêre vlak tot groter voordeel van mededissiplines benut.

5.3.2 Metodes en tegnieke

Die wyse, vlak en diepte van ordening van kurrikuluminhoude is grotendeels bepalend of 'n kurrikulum geskik sal wees vir bepaalde leerders of nie. Dissiplines as 'n bron vir die bepaling van kurrikulumdoelstellings en inhoude (Krüger, 1980:65,72) is een van die stappe wat in herkurrikulering nodig is.

Verdere stappe⁷ wat mag volg, en spesifiek gerig is op dissiplinêre skakeling, hoewel nie noodwendig in dié volgorde nie, kan die volgende insluit:

- * Die vindingryke en dinamiese aanpassing van Geskiedenisleergange volgens verantwoorde kriteria (op mikro- en mesovlak).
- * Die identifisering en oorlegpleging met dissiplines waarmee skakeling moontlik is.
- * Die bou van 'n vertrouensverhouding.
- * Die bemerking van die Geskiedenis-kurrikuluminhoud by die betrokke dissiplines en die behoeftepeiling by elk van die dissiplines.
- * Die poging om konsensus te bereik op watter wyse studente van ander wetenskappe by die Geskiedenis-kurrikulum kan inskakel en of lesings die vorm van spesiale kursusse gaan aanneem. Spesiale buite-kurrikulêre inligtingsessies/lesings is ook 'n moontlikheid.
- * Die behou van gesonde skakeling om sodoende moontlike leemtes ten opsigte van die kurrikulumaanpassings vinnig op te volg.

Praktykgerigte temas in Geskiedenis-kursusse word reeds tans aan sommige Suid-Afrikaanse tersiëre instansies aangebied – temas waarby verskeie dissiplines baat mag vind.

'n Denkbeeldige praktykgerigte jaarkursus⁸, en voorbeelde van welke dissiplines daarby mag baat vind, is die volgende:

7 Finale stappe in die aanpassingsproses sal uiteraard ook op makrovlak goedgekeur moet word.

8 Enkele voorbeelde is oorgeneem uit die kurrikula van sommige tersiëre instansies in Suid-Afrika.

Geskiedenis: Jaarkursus Twee (Studente kan uit onderstaande temas 'n seleksie van twee maak)	Sommige dissiplines waarbinne die temas nuttig kan wees
<ul style="list-style-type: none"> * <i>Sosiale verskynsels</i>: ontwikkelingsaspekte van die moderne wêreldorde en Suidelike Afrika. * <i>Rykdom en armoede in Europa en Afrika</i>: Verskynsels, teorieë, oorsake en gevolge. * <i>Konflik en verset in Suidelike Afrika</i>: Vorme, oorsake, implikasies en interpretasies. * <i>Arbeidsorganisasies en arbeidsvraagstukke</i>: Ontwikkeling, gevolge en 'n vergelyking met kontemporêre toestande. * <i>Oorsprong van die kontemporêre wêreld</i>: Fokus op breë ontwikkelingspatrone, onder meer aspekte van die Kommunisme, Fascisme, revolusie in die kommunikasiewese en ontspanningsterreine. * <i>Gesondheid</i>: Beleid en praktyk; enkele gevallestudies uit die geskiedenis. * 'n Plaaslike tema, byvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> – <i>Sosiale orde asook ekonomiese verskynsels en die invloed op politieke denkpatriene</i>: gevallestudie, Potchefstroom. * 'n Plaaslike tema, byvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> – <i>Stedelike, demografiese en politieke ontwikkeling</i>: 'n Historiese vergelyking tussen Potchefstroom, Johannesburg en Kaapstad. 	<ul style="list-style-type: none"> * Geografie * Toneelpraktyk en toneelwetenskap * Sosiologie * Filosofie * Ekonomie * Bedryfseconomie * Sielkunde * Argeologie * Maatskaplike Werk * Bybelkunde (Teologie) * Politieke Wetenskappe * Kriminologie * Antropologie * Staatsleer * Romeinse Reg * Rekreasiekunde * Menslike Bewegingskunde * Beeldende kunste * Letterkunde en Taalkunde (verskeidenheid van tale) * Stads- en Streekbeplanning * Publieke Administrasie * Kommunikasiekunde

Bovermelde denkbekende kursus kan inderdaad nog verder verfyn en uitgebrei word om dissiplines beter te akkomodeer. Enkele ander Geskiedenis temas waarin mededissiplines moontlik belang mag stel, kan die volgende insluit:

Die behoefte aan dinamiese tersiêre Geskiedenis-kurrikula

- * Eietydse geskiedenis van Suid-Afrika en buitelandse verhoudinge (polities, ekonomies en sosiaal/maatskaplik).
- * Menswees in die koloniale era, die Voortrekkertydperk en in die twintigste eeu – 'n vergelyking vanuit 'n historiese perspektief.
- * 'n Geskiedenis van die Suid-Afrikaanse kommunikasienetwerk (insluitende die perswese, uitsaaiwese, poskantoor dienste, spoorweë en paaie).
- * Industrialisasie en verstedeliking as wêreldwye verskynsel (gevallestudies).
- * Die ontplooiing van gesondheids- en welsynsdienste in Suid-Afrika (of in 'n bepaalde streek).
- * Leiers en/of lande deur die eeue – 'n historiese vergelyking gerig op bepaalde aspekte.
- * Oorlogvoering deur die eeue.
- * Kultuurontplooiing in Afrika.
- * Polisie en gevangeniswese.
- * Kerkvestigingspatrone in Suid-Afrika, 1652-1992.
- * Godsdienst en politiek – 'n historiese studie.
- * Bevolkingsgroepe in Suid-Afrika: demografiese en infrastrukturele vestigingspatrone.
- * Tegnologiese ontwikkeling en invloed op samelewings.
- * Film en Geskiedenis.
- * Historiese ontwikkeling en invloed (op alle terreine afsonderlik, bv. onderwys) van die mens in nasionale en streekverband.
- * Derdewêreldprobleme (gevallestudies).
- * Grondbesit, onteiening en teruggewe van grond in Suid-Afrika – 'n historiese studie.
- * Ontwikkeling van Demokrasie, Fascisme, Nasionalisme, Sosialisme, Liberalisme, Kommunisme (afsonderlike gevallestudies oor elk).

Aanvullende temas waarin die Geskiedwetenskap op kurrikulêre vlak mededissiplines van vakkundige kennis kan voorsien of toerus, is moontlik, nodig en onontbeerlik. Hiervoor is dit dus gebiedend dat Geskiedenis daadwerklik met verantwoordbare doelstellings en 'n behoorlike leerinhoud toegerus moet wees. Binne die leerinhoud behoort chronologie ondergeskik te wees aan temas wat noulettend geselekteer is.

5.3.3 Evaluering

Die herwaardering en -evaluering van vakinhoud moet sodanig geskied dat dit nie afbreuk doen aan die wese en selfstandigheid van Geskiedenis as dissipline nie. 'n Aspek van evaluering wat met betrekking tot bovermelde aanpassingsproses in Geskiedenis-kurrikula in gedagte gehou moet word, is of sodanige aanpassingsproses ook tot voordeel van mededissiplines en die samelewing is. Indien wel, kan uiters gunstige omstandighede geskep word vir konstruktiewe en dinamiese Geskiedenis-onderrig aan tersiêre inrigtings, Geskiedenis in diens van ander dissiplines⁹, sowel as Geskiedenis in diens van die gemeenskap. Dit kan verder meebring dat 'n gunstiger klimaat ook binne die beroepsraamwerk van Geskiedenis geskep word.

6. Gunstiger beroepsmoontlikhede vir Geskiedenis? 'n Herwaardering

Die voorafgaande pleidooi dat Geskiedenis-kurrikula ook konstruktief moet aanpas by die behoeftes van die tyd en by dié van ander dissiplines, hou bepaald voordele vir beroepsverbreding in. Indien aanpassings nie gemaak word nie, sal historici kwalik die bemarkingswaarde van hul wetenskap kan verdedig. D.A. Clary het dit in 1978 al só opgesom: "We have ... offered the world so little that it has naturally concluded that we have little to offer. It is within our own profession, then, that we must seek the causes of our unemployability" (Clary, 1978: 66). Huidige samelewingseise, ook gerig op die rol wat mededissiplines in dié verband speel, kan nie misken word nie. As die Geskiedwetenskap toenemend, soos wat dit wel tans die geval is, sinvolle navorsing vanuit alle terreine van die samelewing onderneem, kan die nuttigheidswaarde van die dissipline verbreed.

Heelwat historiesegerigte navorsing op 'n wye terrein moet nog in Suid-Afrika gedoen word, en hiervoor is meer mannekrag nodig. Hiernaas dan 'n oorsigtelike beskouing van die wydgeskakeerde beroepsterreine waarbinne die Geskiedwetenskap 'n sinvolle bydrae in die samelewing sal kan lewer en die spesifieke kundiges wat binne hierdie terrein benodig word:

9 Die kwessie van ander dissiplines in diens van Geskiedenis is 'n aspek waarvoor historici nie uitspraak kan lewer nie, maar waaraan daar sekerlik behoefte is. Wel is dit deesdae nie meer vreemd om waar te neem dat historici graag die inhoud van 'n wye spektrum van dissiplines benut ter wille van 'n vollediger perspektief van die verlede. Kyk byvoorbeeld D.J. Opperman se versdrama *Vergelegen* as studiebron vir 'n perspektief op die regering van W.A. van der Stel aan die Kaap gedurende die laat-sewentende eeu. Mensverhoudings veral in dié tydperk, word hierin verhelder.

- * Onderwysgerigte beroepe, primêr, sekondêr en tersiêr (by laasgenoemde 'n verbreding, onder meer sosiale historici, ekonomiese historici, antropologiese historici, kontemporêre historici, sporthistorici en so meer).
- * Bibliotekarisse en argivarisse van provinsiale, plaaslike en privaatinstanties (veral laasgenoemde is nuut en addisioneel tot die beroepsterrein).
- * Navorsers aan universiteite en navorsingsinstansies soos die RGN asook privaatinstanties.
- * Kuratore en navorsingsbeamptes in museums.
- * Politieke joernaliste, TV- en plaaslike verslaggewers, spotprentekenaars, korrespondente, diplomate, ambassadeurs en konsuls asook ander burgerlike dienste by 'n verskeidenheid instansies en die privaatsektor.
- * Kundiges in 'n konsulerende en 'n navorsingsgerigte hoedanigheid ten opsigte van *enige* vakterrein en instansies waar die versoek historiesgerig is. Hier word byvoorbeeld gedink aan die skryf en kontrolering van die feitelike korrektheid van TV- en radiodramas – 'n taamlik nuwe terrein waarop historici hulle in die jongste tyd begewe het. 'n Verdere toepassingsterrein vir Geskiedwetenskap is besinning oor historiese bewaring, omgewingsbewaring, publieke gesondheid, publieke administrasie en publieke beplanning.
- * Skrywers van onder meer historiese dramas.
- * Gidse binne die toerismebedryf wat kenners is van historiese bakens binne streke of die land as geheel.

Bovermelde beroepsmoontlikhede dek 'n baie breë terrein. Dissiplinêre wisselwerking en behoorlike bemarking behoort daartoe mee te help dat sommige van dié beroepe, wat tradisioneel nie aan Geskiedenis gekoppel is nie, wel vir die historikus en student met Geskiedenisopleiding toegankliker word.

7. Slotbeskouing

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat tersiêre Geskiedeniscurrikula dinamies aangepas kan word om onder meer vir mededissiplines nuttiger te wees as wat tans die geval is. 'n Vereiste sou dan wees dat daar 'n bereidheid tot samewerking van die kant van ander wetenskappe moet wees. Hierdie samewerking sou impliseer dat alle dissiplines saamgesnoer word deur 'n historiese tydsbegrip in die samelewing. Bouhdiba (oorgeneem uit Van Rensburg & Barnard 1988:32) stel die verhouding tussen Geskiedenis en veral die Sosiale Wetenskappe soos volg:

The present never really exists in a pure state. It is always an extension or a slightly different version of the past ... whether he wishes it or not, the

social science specialist is a historian. However thin the slice of life on which he concentrates, even if it is as fleeting as a single moment in time, he cannot understand it unless he sees it in the light of history.

Die mening wat Toebes (Toebes, 1981:5) op sy beurt huldig, sluit baie goed aan by dié van Bouhdiba. Toebes meen dat

Attempts at combining subjects can only be successful if the participants have a good understanding of the nature and the possibilities of their own subject. Then it will be possible to contribute to the enlightenment of young people by means of a distinct subject and by means of a partly integrative or cooperative approach.

In die lig van huidige samelewingseise is dit nodig dat Geskiedenisdepartemente aan tersiêre inrigtings hul kurrikulumboelstellings en -inhoud sal hersien, asook dat die effektiewe bemerking en skakeling met mededissiplines sterk oorweeg sal word. 'n Kurrikulumaanpassing om multidissiplinêre skakeling moontlik te maak, gaan hoë eise aan historici stel. Terselfdertyd is dit 'n behoefte dat mededissiplines van die Geskiedwetenskap sal kennis neem en bewus sal wees van die moontlikhede wat dié dissipline vir hul beroepsopleiding inhou. Die finale produk van interdissiplinêre skakeling sal dan nie net betekenisvoller wees nie, maar sal ook onder meer die beeld en beroepsveld van Geskiedenis positief beïnvloed.

Literatuurlys

- BARNES, H.E. 1925. *The New History and the Social Studies*. New York : The Century Co.
- BARZUN, J. & GRAFF, H. 1985. *The Modern Researcher*. San Diego : Harcourt Brace Jovanovich Publishers.
- CLARY, D.A. 1978. Write When You Find Work: Advice for Graduate Faculty on Training Employable Historians. *History Teacher*, 12(1):65-85, Nov.
- DAVIES, M. 1982. Corsets and Conception Fashion and Demographic Trends in the Nineteenth Century. *Comparative Studies in Society and History*, 24:611-641.
- DE KLERK, P. 1992. Die eenheid van Geskiedenis. Potchefstroom : Departement Sentrale Publikasies. Wetenskaplike Bydraes van die PU vir CHO. H(128):1-24.
- DESMOND, R.W. s.a. Professional Training of Journalists. Unesco : s.n.
- ELOFF, C.C. 1991. "History From Below...". (Referaat gelewer by die dertiende tweejaarlikse SAHV-konferensie te UNISA, 22-25 Januarie.)
- HARVARD UNIVERSITY. 1992-1993. Graduate Studies in Social Sciences. s.n.
- HERRUP, C. 1984. New Shoes and Mutton Pies, Investigative Responses to Theft in Seventeenth Century Sussex. *The Historical Journal*, 27(4):137-146.
- HISTORIESE GENOOTSAP VAN SUID-AFRIKA. 1992. Geskiedskrywing en Geskiedenisonderrig: 'n Toekomsprospektief. Referate gelewer by die SAHG-kongres te UOVS, 15-17 Januarie.
- HODGES, L. 1992. Multiculturalism Creeps Quietly on to the Curriculum. *The Higher*, 11:28, Febr.
- INNES, D. 1984. *Anglo American and the Rise of Modern South Africa*. London : Heineman.

Die behoefte aan dinamiese tersiêre Geskiedeniscurrikula

- KRÜGER, R.A. 1980. Beginsels en kriteria vir kurrikulumontwerp. Pretoria : Haum.
- LASLETT, B. 1990. Interdisciplinary Teaching and Disciplinary Reflexes. *Historical Methods*, 23(3):131-132.
- MOORE, D.M. 1985. History and Society in Transition. Fort Hare : Fort Hare University Press.
- NICHOLLS, D. 1984. College Level History in the United States: The Experience of British Exchange Instructors. *History Teacher*, 18(1):57-67.
- PU vir CHO. 1976. Die Geskiedenis in die Wetenskap. Geesteswetenskappereeks, A(22). Potchefstroom.
- RINEHART, D. & MAIZLISH, S.E. ed. 1985. Essays on Walter Prescott Webb and Teaching of History. Texas : College Station Texas A & M.
- ROWSE, A.L. 1946. The Use of History. London : Hodder and Stoughton Limited.
- SCHOEBE, G. 1972. Bemerkungen Eines Lehrers zu der Frage: Welche Forderung muss die Schule in das Stadium Ihrer Zukünftigen Geschichtslehrer Stellen? (*In* Conze, W. Theorie der Geschichtswissenschaft und Praxis des Geschichtsunterrichts. Stuttgart : Ernst Klets. p .)
- SEARS, T.J. & MARSHALL, J.D. ed. 1989. Teaching and Thinking about Curriculum, Critical Inquiries. New York : Teachers College Press.
- SUID-AFRIKAANSE VERENIGING VIR GESKIEDENISONDERRIG. 1992. Geskiedenisonderrig: Teorie en praktyk. (Referate gelewer by die SAVGO-kongres te Pretoria, 82-29 September.)
- TOEBES, J.G. 1981. Geschiedenis: Een vak apart? Nijmegen : Katholieke Universiteit. (Ph.D. Dissertation.)
- TRÜPELMANN, M.H. red. 1983. Kreatiewe Geskiedenisonderrig. Pretoria : Butterworth.
- VAN DER SCHYFF, P.F. 1985. Kollig op die rol en plek van SA historici. *Beeld*, Feb. 26
- VAN EEDEN, E.S. 1992. Ekonomiese ontwikkeling en die invloed daarvan op Carletonville, 1948-1988: 'n historiese studie. Potchefstroom : PU vir CHO. (D.Phil-proefskrif.)
- VAN JAARSVELD, F.A. 1979. Geskiedenis en relevansie. *Historia*, 24(1):14-18.
- VAN JAARSVELD, F.A. 1985. Redaksionele kommentaar. *Historia*, 30(1):1.
- VAN JAARSVELD, F.A. 1989. South Africa as an Industrial Society. *Historia*, 34(1):95-99.
- VAN ONSELEN, C. 1982. Studies in the Social and Economic History of the Witwatersrand, 1886-1914, vol. 1, New Babylon asook vol. 2, New Nineveh. London : Longman.
- VAN RENSBURG, M.C.J. red. en BARNARD, S.L. (gasred.). 1988. Fokus op die Geskiedenis. *Acta Academica*:B(7).
- VAN ZYL, D.J. red. 1992. Die teorie en praktyk van akademiese Geskiedenis in Suid-Afrika. (Konsep RGN-projekverslag).
- WEBSTER, W. 1985. Cast in a Racial Mould: Labour, Process and Trade Unionism in the Foundries. (*In* Barzun, J. & Graff, H. The New History and the Social Studies. New York : The Century Co. p. 240.)
- WRIGHT, C.P. 1990. Geïntegreerde didaktiese model vir die onderrig van Geskiedenis. *Gister en Vandag*, 20:13-15.